

ישראל

מארס 2024

נציבות האו"ם לפליטים מתמקדת בישראל בעיקר בקידום שיפור איכותי במערכת המקלט הלאומית וביחס לאנשים שבתחום אחריותה, בהתאם לדיני הפליטים הבינלאומיים ולמשפט זכויות האדם הבינלאומי.

בעלי מעמד פליט נהנים מזכויות יסוד השוות כמעט לאלה של אזרחים, ואילו מבקשי מקלט, ובייחוד אלה מאריתריאה ומסודאן נהנים מזכויות מעטות מלבד מדיניות כללית של אי גירוש, למרות שהותם הממושכת בישראל. עקב כך, מרבית הצרכים החברתיים, הכלכליים והפסיכו-סוציאליים המהותיים שלהם נותרים ללא מענה.

ישראל היא צד לאמנה משנת 1951 בדבר מעמדם של פליטים ולפרוטוקול שלה משנת 1967, אך היא טרם אימצה חקיקה לאומית בנושא פליטים. במהלך 15 השנים האחרונות, כ-80,000 בני אדם ביקשו מקלט במדינה, אולם פחות מאחוז אחד מהם קיבל מעמד של פליט או צורה אחרת של הגנה.

מספר אנשים לפי מעמד

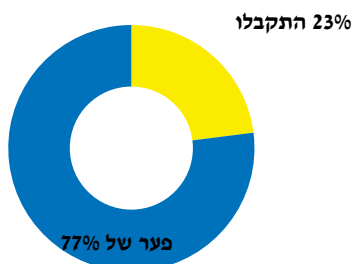
- פליטים: 598
- מעמד הומניטרי: 662
- מבקשי מקלט: 25,472
- אנשים חסרי אזרחות: 35
- אנשים נוספים שבתחום אחריותה של הנציבות 40,477

נוכחות נציבות האו"ם לפליטים בישראל

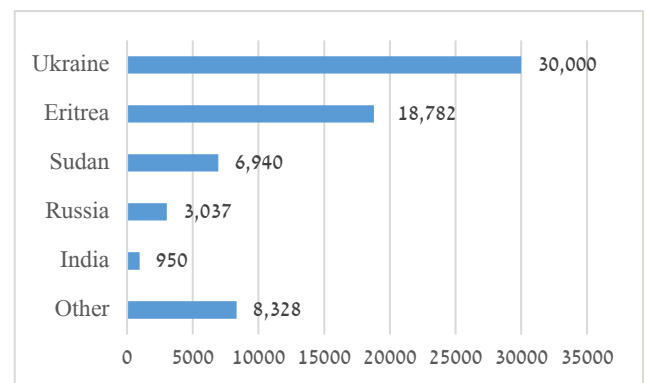
- צוות: 22 חברי צוות מקומיים
- 3 חברי צוות של שותפים
- 2 חברי צוות בינלאומיים
- משרדים: משרד 1 בתל אביב

מימון: (נכון ל-29 בספטמבר 2022)

7.5 מיליון דולר התבקשו עבור 2022

אנשים שבתחום אחריותה של נציבות האו"ם לפליטים (נכון ל-31.12.22)

סך הכל: 67,244 (לא כולל מספר משוער של 8,500 ילדים)

על פי נתונים שמשרד הפנים שיתף עם נציבות האו"ם לפליטים בישראל, נכון ל-31 בדצמבר 2023, היו במשרד הפנים 306 תיקים תלויים ועומדים של מבקשי מקלט אוקראינים. הנציבות מעריכה (בהיעדר נתונים ממשלתיים רשמיים) כי בישראל שוהים כ-30,000 אוקראינים הזקוקים להגנה בינלאומית, לרבות כ-15,000 אוקראינים ששהו בישראל עוד לפני המלחמה וכן אנשים שהגיעו מאז החלה. 30,000 האוקראינים הללו נכללים בקטגוריה של "אנשים נוספים שבתחום אחריותה של הנציבות".

10,477 האנשים הנוספים הנכללים בקטגוריה של אנשים שבתחום אחריותה של הנציבות הם ברובם אריתריאים וסודאנים שלא הגישו בקשות מקלט, או שהבקשות שהגישו נדחו; בשני המקרים, דווח על אנשים שנשארו במדינה מכוח הגנת איההחזרה.

עבודה עם שותפים

ממשלת ישראל היא השותפה העיקרית של נציבות האו"ם לפליטים בהבטחת ההגנה על פליטים ומבקשי מקלט בהתאם לסטנדרטים הבינלאומיים. הנציבות עובדת עם משרדי ממשלה שונים, ובייחוד משרדי הפנים, המשפטים, החוץ, הרווחה, החינוך והבריאות. הנציבות אף כוננה יחסי עבודה בונים ושיתוף פעולה הדדי עם ועדות פרלמנטריות רלוונטיות, משלחות דיפלומטיות קבועות, ובעלי עניין נוספים ברמה המקומית. כמו כן, נציבות האו"ם לפליטים מגבירה את העבודה מול רשויות מוניציפאליות המארחות מבקשי מקלט, בייחוד אלו באזורי הפריפריה של ישראל המארחות קהילות לווייניות קטנות יותר של מבקשי מקלט.

הנציבות מקיימת קשרים הדוקים עם ארגוני חברה אזרחית מקומיים ועם עמותות קהילתיות. נכון להיום, יש לנציבות הסדרי שותפות מבוססי מימון עם מספר ארגונים לא ממשלתיים המעורבים ביישום פרויקטים בתחומי הבריאות (רופאים לזכויות אדם ישראל, הוועד למלחמה באיידס), הגנה על ילדים וחינוך (מסיל"ה: מרכז סיוע ומידע לקהילה הזרה), ייעוץ ותמיכה פסיכו-סוציאליים (א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל), הסברה קהילתית והכשרה מקצועית (המרכז לקידום פליטים אפריקאים), זכויות עובדים (קו לעובד), סיוע משפטי וייצוג (HIAS ישראל), המוקד לפליטים ולמהגרים, הקליניקה לזכויות פליטים באוניברסיטת תל אביב).

פעילויות העיקריות של הנציבות

הגנה

- נציבות האו"ם לפליטים מנטרת ומקדמת את כיבוד זכויות הפליטים והסטנדרטים לטיפול במבקשי מקלט, במיוחד בכל הנוגע לגישה להליכי מקלט, הליך הוגן לקביעת מעמד פליט, גישה לשירותים בסיסיים, חופש התנועה ושהייה יציבה.
- הנציבות ממשיכה לעבוד מול עמיתים בממשלת ישראל למען חיזוק מערכת המקלט הלאומית. נערכו רפורמות מסוימות, אך נותרו תחומים רבים המצריכים שיפור. הנציבות המשיכה לנטר ראיונות שעורכת הממשלה לקביעת מעמד פליט (RSD), להשקיף עליהם ולהיפגש עם הרשויות כדי לספק הנחייה לגבי מקרים פרטניים של מבקשי מקלט והדרכה בנושאים שונים הקשורים להליכים לקביעת מעמד פליט.
- הנציבות מתכננת ומיישמת מגוון תוכניות לבניית יכולות ולפיתוח מקצועי עבור מגוון רחב של בעלי עניין, כולל פקיד ממשלה, שופטים, פוסקים, עורכי דין, מוסדות השכלה, ארגונים קהילתיים וכלי תקשורת.
- הנציבות הקימה רשת של מתנדבי הסברה (ROVs) בחמישה מוקדים ברחבי ישראל, כדי לתמוך בקהילות של מבקשי מקלט ביישובים קטנים יותר, לשפר את הגישה שלהן לשירותים ולתמיכה באזורי מגוריהן ולהעצימן ברמה המקומית.

אלימות מינית ומגדרית

- על-פי הערכות של נציבות האו"ם לפליטים ושל ארגונים לא ממשלתיים מקומיים, ישנם בקרב אוכלוסיית הפליטים ומבקשי המקלט בישראל כ-4,000 קורבנות של אלימות מינית ומגדרית, עינויים ושעבוד בידי סוחרי אדם במדבר סיני בשנים 2012-2004. ישראל הכירה רשמית במספר מצומצם של ניצולי אלימות כזו כקורבנות סחר בבני אדם וסיפקה להם שירותי שיקום. לישראל יש נוהל להכרה בקורבנות סחר בבני אדם שבאמצעותו יכולים ניצולי סחר זה לזכות בגישה למגוון שירותים חברתיים ואחרים.
- נציבות האו"ם לפליטים בישראל פועלת במסגרת שותפות עם בעלי עניין מרובים כדי להבטיח מניעה של אלימות מינית ומגדרית, הפחתת סיכונים והתערבות לצורך מתן מענה לניצולים. בנוסף לשירותים שמממנת הנציבות ואשר מסופקים על ידי שותפיה הפועלים מתל אביב, התמקדה הנציבות בפיתוח רשתות ובבניית יכולות כדי לתת מענה לאלימות מינית ומגדרית באזורי פריפריה, ובייחוד באמצעות הרשויות המוניציפאליות ורשת העובדים הסוציאליים שהקצה משרד הרווחה לסיוע בשילוב מבקשי מקלט בתוכניות קיימות לניצולי אלימות מינית ומגדרית. הנציבות אף מתאמת פורום בנושא אלימות מינית ומגדרית בהשתתפות בעלי עניין רבים המתכנס בקביעות לצורך תיאום ושיתוף פעולה בנושאים אלה.
- מבקשי מקלט המספקים שירותי מן בשכר או עבור תמורה אחרת מעוררים דאגה מיוחדת. הנציבות פועלת להגדלת יכולותיהם של שותפיה לספק תמיכה ייעודית לאנשים שנפגעו מעבודת מין ועובדת בשיתוף עם משרד המשפטים להבטחת תקציב חדש לנפגעי אלימות מינית ומגדרית, שיכלול מתן שירותים לקבוצה זו של אנשים פגיעים במיוחד.

פרנסה והכללה כלכלית

- הסברה למען שיפור הפרנסה באמצעות הכללה כלכלית והשתתפות בכלכלה היא מרכיב מרכזי באסטרטגיה של נציבות האו"ם לפליטים להשגת תוצאות בתחום ההגנה והפתרונות עבור אנשים שבתחום אחריותה. ביטולו בשנת 2020 של חוק קרן הפיקדון – שחייב מעסיקים להפקיד חלק ממשכורותיהם של פליטים בחשבון בנק נפרד – והחזרתם של למעלה מ-95% מהכספים שנוכו (כ-4.4 מיליון דולר) בעקבות זאת היו התפתחויות חיוביות משמעותיות.
- מבקשי מקלט מועסקים על-פי רוב בעבודות כפיים שאינן מצריכות מיומנויות רבות, בתחית סולם השכר. הנציבות תומכת בתוכניות הכשרה מקצועית כדי לסייע להם לשדרג את כישוריהם או לרכוש מיומנויות חדשות. בשנת 2022, כ-4,711 מבקשי מקלט השתתפו במעל 100 תוכניות למידה שונות.
- **גישה לשירותי בריאות:** למבקשי מקלט אין כיום גישה למערכת הבריאות הלאומית. מאמצי משרד הבריאות במהלך שנת 2022 להרחיב את ביטוח הבריאות הממלכתי למבקשי מקלט לא הניבו עד כה תוצאות ממשיות.
- הנציבות תומכת בוועד למלחמה באיידס באמצעות מימון בדיקות ופעילויות להעלאת מודעות ברחבי ישראל.

הגנה על ילדים וחינוך

- ילדי מבקשי מקלט אינם רשומים או נספרים באופן רשמי בסטטיסטיקת המקלט בישראל. יתר על כן, מספר גדל והולך של ילדי מבקשי מקלט מגיעים לבגרות ללא מעמד ומסיימים את מערכת החינוך עם אותה אשרה זמנית עם זכויות מוגבלות שיש להוריהם. נציבות האו"ם לפליטים וארגונים שותפים פועלים יחד עם הממשלה ובעלי עניין אחרים למען זכותם של ילדים ומבקשי מקלט צעירים להבטחת מעמדם ולהשתתפותם המלאה בחברה הישראלית.
- **בישראל החינוך הוא בגדר חובה וניתן בחינם לילדים בגילאי 3-17**, ללא קשר ללאום או למעמד חוקי. נציבות האו"ם לפליטים פועלת בשיתוף עם הרשויות הרלוונטיות ברמה הלאומית והמוניציפלית כדי להבטיח את הכללתם של ילדים מבקשי מקלט (כ-8,500 ילדים) במערכת הקיימת של המדינה לאספקת שירותי רווחה לילדים ולהגנה עליהם. הדבר נדרש היות שהמערכת הנוכחית – בייחוד בתל אביב – מאופיינת בבתי ספר נפרדים למבקשי מקלט וילדי זרים אחרים. נציבות האו"ם לפליטים מחפשת באופן פעיל הזדמנויות לשיפור שילובם של מבקשי המקלט במערכות החינוך של המדינה כדי לספק לרשויות מגוון אפשרויות וכלים להשגת הכללה חינוכית מלאה. נציבות האו"ם לפליטים מארחת פורום חינוך קבוע בתל אביב, בהשתתפות מנהלי בתי הספר המרכזיים המארחים מבקשי מקלט בעיר.
- הנציבות מספקת גם **תמיכה במגוון רמות חינוכיות**, לרבות תמיכה בשיפור התנאים במתקנים לגיל הרך המארחים מבקשי מקלט ובצהרונים ברחבי הארץ.

פתרונות יציבים

- השגת פתרונות יציבים עבור מבקשי מקלט השוהים תקופה ממושכת בישראל – בעיקר אריתריאים וסודאנים – נותרה אתגר מהותי. בשנים האחרונות מיישמת נציבות האו"ם לפליטים **תוכנית מצומצמת ליישוב מחדש**, תוך מתן עדיפות ליחידים ולמשפחות הפגיעים ביותר (ניצולי עינויים או אלימות מינית ומגדרית, מקרים רפואיים חמורים, אנשים הסובלים מטראומה קשה, להט"ב) הזקוקים לטיפול מיוחד שאינו זמין עבורם בישראל.
- בשנת 2023, **יצאו מישראל 250 פליטים ליישוב מחדש**, רובם לקנדה ולארה"ב, והוגשה מועמדותם של 155 פליטים נוספים ליישוב מחדש.
- הנציבות תומכת גם בגישה למסלולים משלימים לקבלה למדינות שלישיות, בעיקר באמצעות תוכנית החסות הפרטית הקנדית, איחוד משפחות ואשרות הומניטריות. בשנת 2022, הונפקו ל-594 משפחות של מבקשי מקלט (הכוללות 1,661 נפשות, לרבות בני משפחה) מכתבי פליטים מטעם הנציבות כדי לתמוך בבקשותיהם לקבלת חסות פרטית בקנדה.

העצמה קהילתית

- למרות האתגרים המתמשכים, **קהילת מבקשי המקלט הפגינה חוסן רב לכל אורך מגפת הקורונה**. כדי לתמוך בקהילה, נציבות האו"ם לפליטים קיימה הערכות השתתפותיות מקוונות ופגישות אל פנים עם קבוצות וקהילות שונות כדי להעריך את הצרכים המידיים, וגם כדי ליצור רשת רחבה להפצת מידע רלוונטי ומעודכן על המשבר.
- יתרה מכך, המשרד משקיע משאבים בחיזוק **ארגונים מבוססי קהילה** כדי לתמוך בהם ולעודד אותם להגביר את מעורבותם בהערכת צרכים השתתפותיים ובהכנת תוכניות, וכן בהפניות לשירותי ייעוץ, התערבויות מבוססות מזומנים (CBI) ויישוב מחדש.
- הנציבות משגרת בדרך קבע משלחות הסברה לאזורי פריפריה שבהם זמינים למבקשי המקלט פחות שירותים ממוקדים ותמיכה. משלחות אלו הן גם הזדמנות לארגן מפגשי הכשרה לעובדים סוציאליים, מורים ובעלי תפקידים אחרים ברמה המוניציפאלית לשיפור התקשורת הבין-תרבותית ולהעמקת ההבנה של מצבם הייחודי של מבקשי המקלט בקהילותיהם.
- **תוכנית ההסברה לפליטים באמצעות מתנדבים** שהשיקה הנציבות בישראל בסוף שנת 2020 תורמת תרומה חשובה להגברת הדיאלוג והתקשורת הדו-כיוונית בין הנציבות לאנשים שבתחום אחריותה. חשוב אפילו יותר, התוכנית מסייעת לטפח קשרי עבודה בין מבקשי מקלט, קהילות מארחות מקומיות ונותני שירות מרכזיים ברשויות המקומיות שלהם, כמו גם בהעצמתם של מבקשי המקלט ושיפור הנראות שלהם באזורים מגוריהם. לאחר שלב פיילוט ראשוני ומוצלח שהופעל בארבע ערים (חיפה, רחובות, פתח תקווה ואילת), המשרד פועל כעת להרחבת התוכנית לאזורים נוספים בארץ.

תורמים

נציבות האו"ם לפליטים בישראל מודה על תמיכתם של:

ארצות הברית | תוכנית האו"ם בנושא HIV/איידיס

הנציבות מודה במיוחד לתורמים העיקריים שהעבירו תרומות שלא סומנו למטרה ספציפית:

ארצות הברית | איטליה | אירלנד | בלגיה | בריטניה | גרמניה | דנמרק | הולנד | יפן | נורבגיה | פינלנד | צרפת | קטאר | שבדיה | שוויץ | NO-Fluechtlingshilfe | תורמים פרטיים אחרים

אנשי קשר

שרון הראל, סמנכ"לית תקשורת, harel@unhcr.org